

Hans-Dieter Warda, **Das grosse Buch der Garten- und Landschaftsgehölze** (Wielka księga roślin drzewiastych w ogrodnictwie i w krajobrazie), Herausgegeben von Bruns Pflanzen, 2. Aufl., Bad Zwischenahn 2010, ISBN 3-9803833-3-4, ss. 935.

Hans-Dieter Warda (ur. 1941) studiował ochronę krajobrazu w Berlinie. Następnie pracował w Urzędzie Ogrodniczym w okręgu Hamburg Śródmieście, a później wziął udział w tworzeniu Nowego Ogrodu Botanicznego w Flottbek. Pracował w nim dwadzieścia lat, w tym dziesięć lat jako kierownik ogrodu czy w tym ogrodzie. W 1992 r. został Hans-Dieter Warda profesorem w Wyższej Szkole Zawodowej w Osnabrück (Fachhochschule Oldenburg) w zakresie architektury krajobrazu. Od 1985 r. został on naukowym i artystycznym kierownikiem Arboretum Ellerhoop-Thiensen w Powiecie Pinneberg koło Hamburga. Charakterystyczna była też współpraca prof. Wardy z przedsiębiorstwami ogrodniczymi, szczególnie z międzynarodowym przedsiębiorstwem Bruns Pflanzen-Export GmbH & Co.KG. Rezultatem tej współpracy jest przede wszystkim książka H.-D. Wardy „Wielka księga roślin drzewiastych w ogrodnictwie i w krajobrazie”. Recenzowana książka H.-D. Wardy składa się z: „Przedmowy”, „Dodatku do przedmowy”, „Rozważania o historii szkółki Johanna Bruns”, „Drzewiaste rośliny liściaste”, „Drzewiaste rośliny iglaste”, czy wreszcie „Cechy roślin w zimie: pączki, kora, owoce – fascynacje formami i barwami”. Całość kończy „Niemiecko-botaniczny spis nazw”, „Spis literatury”, „Pochodzenie rycin” i „Spis treści”.

Trudno sobie wyobrazić współczesne ogrody i krajobrazy bez roślin drzewiastych. Rośliny te wyznaczają w dużym stopniu układ przestrzenny parków i ogrodów, a także estetyczną postać określonych ogrodów. Niesposób w krótkiej recenzji wskazać

na charakterystyczne drzewa przeznaczone dla dużych parków i ogrodów. Do najbardziej popularnych drzew przeznaczonych do takich ogrodów zalicza się niewątpliwie: klony, kasztanowce, olchy, graby, brzozy, jesiony, orzechy i orzeszniki, platany, topole, magnolie, ozdobne wiśnie, dęby, skrzydłorzechy, grusze ozdobne, robinie, jarząby, lipy i wiązy. W opisie poszczególnych roślin drzewiastych uwzględnia się: nazwę botaniczną i niemiecką, pochodzenie, sylwetkę, wielkość, korę, liście, korzenie, stanowisko, glebę, podstawowe właściwości i możliwości zastosowania w ogrodnictwie i w nasadzeniach krajobrazowych. Przedstawia się także najbardziej pasujące drzewa, a także byliny do nasadzeń pod drzewami. Do bardzo popularnych drzew ozdobnych należą klony, których znanych jest 150 gatunków i ogromna ilość ozdobnych form ogrodniczych. Można wymienić także gatunki klonów jak: klon polny (*Acer campestre*), klon jesionolistny (*A. negundo*), klon zwyczajny (*A. platanoides*), klon jawor (*A. pseudoplatanus*). Znanych jest wiele barwnych form tych klonów. Do ciekawych barwnie klonów należy też klon czerwony (*A. rubrum*) z takimi znanymi barwnymi odmianami jak: ‘Oktober Glory’, ‘Red Sunset’ czy ‘Scanlon’. Zne są też klony z barwną korą m.in. *A. griseum*, *A. capillipes*, *A. pensylvanicum*, *A. rufrinerve*. Bardzo ważne w ogrodnictwie i nasadzeniach krajobrazowych są brzozy liczące 40 gatunków. Jesienią posiadają one zazwyczaj piękną barwę liści, a także strukturę kory, często w pięknych barwach. Do najciekawszych brzoz – oprócz gatunków rodzimych – należą: brzoza chińska (*Betula albosinensis*), brzoza Ermana, inaczej brzoza złota (*B. ermanii*), brzoza papierowa (*B. papyrifera*), czy też brzoza pożyteczna pochodząca z Himalajów (*B. utilis* ‘Doorenbos’). Do szczególnie pożądanych drzew ozdobnych należą dęby, charakteryzują się one często piękną barwą liści i charakterystyczną sylwetką. Można wymienić tutaj m.in. rodzimy dąb szypułkowy (*Quercus ruber*), dąb czarny (*Q. marilandica*), znacznie niższy, ale piękny dąb pontyjski (*Q. pontica*), a także wiecznie zielony dąb Turnera ‘Pseudoturneri’ (*Q. x turneri* ‘Pseudoturneri’) oraz dąb czerwony (*Q. rubra*), dąb błotny i inne.

Na uwagę zasługują także duże gatunki drzew, które nadal pozostają mniej znane i rzadziej stosowane, chociaż oznaczają się także wysokimi walorami. Można wskazać tutaj na takie drzewa jak: kasztan jadalny, bożodrzew gruczołowaty (*Ailanthus altissima*), surmię zwyczajną lub katalpę (*Catalpa bignonioides*), gledicję trójcieniową (*Gleditsia triacanthos*), ambrowiec amerykański (*Liquidambar styraciflua*), tulipanowiec amerykański (*Liriodendron tulipifera*), szupin (perłowiec) japoński (*Sophora japonica*). Do

ważnych przydatnych do małych ogrodów drzew możemy zaliczyć: klony (m.in. liczne odmiany klonu palmowego *Acer palmatum* i klonu japońskiego), leszczyny, głogi, złotokapy, gatunki i odmiany jabłoni, wiśni i śliw ozdobnych, a także ozdobne odmiany grusz, wierzb i jarzębów.

W książce H.-D. Wardy przedstawiono ogromne bogactwo krzewów ozdobnych. Można je podzielić na krzewy zimozielone, a także z liśćmi opadającymi na zimę. Można wymienić tutaj m.in.: wrzosy, kameleie (są odporne odmiany), derenie, irgi, głogi, szczodrzenie, wawrzynki, żylistki (*Deutzia*), trzmieliny, forsycje, fotergille, janowce (*Genista*), oczary, hortensje, dziurawce (*Hypericum*), ostrokrzewy (*Ilex*), kalmie kolwice, ligustry, mahonie, jaśminowce, pięciornik krzewiasty, ognik szkarłatny, porzeczki, jeżyny i maliny ozdobne, tawuły (*Spiraea*), lilaki, kaliny, krzewuski (wajgelie). Najwięcej odmian i gatunków krzewów ozdobnych należą do: różaneczników, róż, hortensji czy berberysów. Ciągłe pojawiają się zresztą ich nowe gatunki i odmiany. Bruns Pflanzen specjalizują się zresztą w produkcji różaneczników i innych roślin z nimi spokrewnionych. Wiele krzewów ozdobnych dostarcza także jadalnych owoców. Wskazać można tutaj m.in.: świdośliwy (*Amelanchier*), aronie, pigwowce i pigwy, oliwniki, rokitniki, morwy, głogi i głógowniki, śliwę tarninę, bez czarny i gatunki pokrewne, a także jarzaby z jadalnymi owocami.

Dużym zainteresowaniem cieszą się współcześnie także rośliny pnące. Najbardziej znane są tutaj: powojniki (*Clematis*) – są gatunki botaniczne i odmiany z dużymi kwiatami. Do innych pnących można zaliczyć takie krzewy pnące jak: winniki (*Ampelopsis*), akebie, bluszcze, wiciokrzewy, winorośle, glicynie, winnobluszcze (*Parthenocissus*), arystolachie, a nawet męczennice (tylko ciepłe obszary).

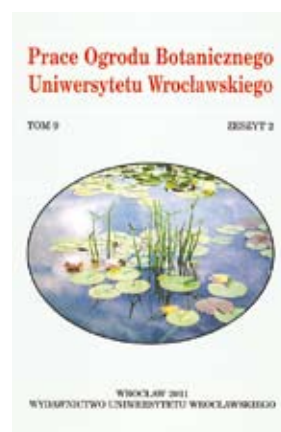
W parkach i ogrodach stosuje się także wiele drzew i krzewów ozdobnych. Należy je jednak stosować z innymi drzewami i krzewami ozdobnymi. Do dużych drzew iglastych należą takie gatunki drzew: jodły (*Abies*), araukaria wyniosła (*Araukaria araucana*), stosunkowo mało znany cedrzyniec amerykański (*Calocedrus decurrens*), cedry, miłorząb dwudzielny (*Ginkgo biloba*), modrzewie, metasekwoja chińska, świerki, sosny, modrzewniki (*Pseudolarix*), daglezie, cyprysnik błotny, tsugi inaczej choiny. Współcześnie znanych jest wiele form karłowatych i krzewiastych wymienionych wyżej roślin. Charakter krzewiasty posiadają zazwyczaj cyprysiki, cisy, jałowce, tuje. Do egzotycznych iglaków, chociaż obecnie uprawianych coraz częściej roślin należą: szydlica japońska, sośnica japońska (*Sciadopitys*), sekwoja wieczniezielona (*Sequoia sempervirens*), mamutowiec olbrzymi (inaczej sekwoja olbrzymia), cyprysy, cyprys *Leylanda* (*x Cupressocyparis leylandii*). Do najciekawszych mało znanych ozdobnych drzew iglastych należy sosna Bunge'go (*Pinus bungeana*), posiada barwną korę w różnych barwach, a wieku ponad stu lat już jednolitą piękną białą korą.

Książka H.-D. Wardy „Wielka księga roślin drzewiastych w ogrodnictwie i w krajobrazie” stanowi znakomite kompendium wiedzy w zakresie roślin drzewiastych. Charakteryzuje się doskonałym opisem roślin, a także barwnymi fotografiami. Przedstawiono w tym omal monumentalnym dziele ponad 3000 różnych gatunków roślin drzewiastych. Są to drzewa należące do aktualnego asortymentu drzew i krzewów. Zwrócono uwagę na stare odmiany, a także nowości wprowadzane w szkółkach.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

Ryszard Kamiński, Andrzej Małowiecki: **Rośliny wodne i bagienne Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego**. Prace Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Tom 9, zeszyt 2. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2011.

Celem obecnej publikacji, ukazującej się z okazji jubileuszu dwóchsetlecia Ogrodu Botanicznego we Wrocławiu, jest przedstawienie historii kolekcji wodnych i bagiennych tej zasłużonej placówki od czasów najdawniejszych do współczesnych. Składa się ona, poza wstępem, z ośmiu znacznie rozbudowanych rozdziałów. W pierwszym zobrazowano znaczenie kolekcji roślin wodnych, w drugim rolę wody jako środowiska życia, w trzecim obszary bagienne

i zbiorniki wodne łącznie z ich klasyfikacją, w czwartym zbiorniki wodne na terenie Ogrodu i Arboretum,